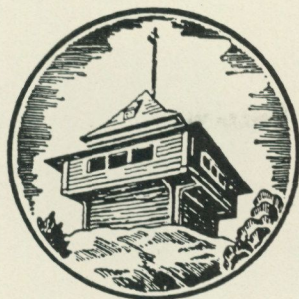

**NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK 1959**

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1959

Redaktion:

GÖSTA BERG · BENGT BENGTTSSON

Redaktör: Bengt Bengtsson

*Omslagsbilden återger en bågare av rubinglas,
som tillhört generalen friherre Anders Wennerstedt på Skogaholm.
Se Marshall Lagerquists uppsats, s. 131.*

*Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1959
Djuptrycksplanscher från Nordisk Rotogravyr*

tänkespråk och blomsterornament. På en gård i Älvhyttan i Vikers socken står en byggnad som synes bodkaraktär med barockmässiga dekorationer i alla utrymmen. Det är i själva verket ett omändrat äldre boningshus med parstuguplan och spår av eldstäder i båda rummen, som enligt ett bouppteckningsinstrument från 1794 redan då tycks ha degraderats till bod. Den yngsta delen, "nystugan", har möjligen tillkommit genom om- eller tillbyggnad under 1700-talets förra hälft och har mycket väl bevarade takmålningar. I Bergslag och bondebygd 1958 har landsantikvarien Bertil Waldén gett en utförlig framställning av det nyfunna måleriet i Noraskog.

Det är ju självklart att man i Järnbergslagen väntar att finna järnet använt i byggnads- och inredningsdetaljer mer än på andra håll. Det är heller inte alls ovanligt att finna "järnkakelugnar" i full användning, ofta daterade och med ägarnas eller gjutarens initialer. Skorstenar, yttertrappor, trösklar, dörr- och brunns-hällar är också ofta av järn. Särskilt dekorativa är de trädliknande järngallren i sädesbodarnas ljusöppningar.

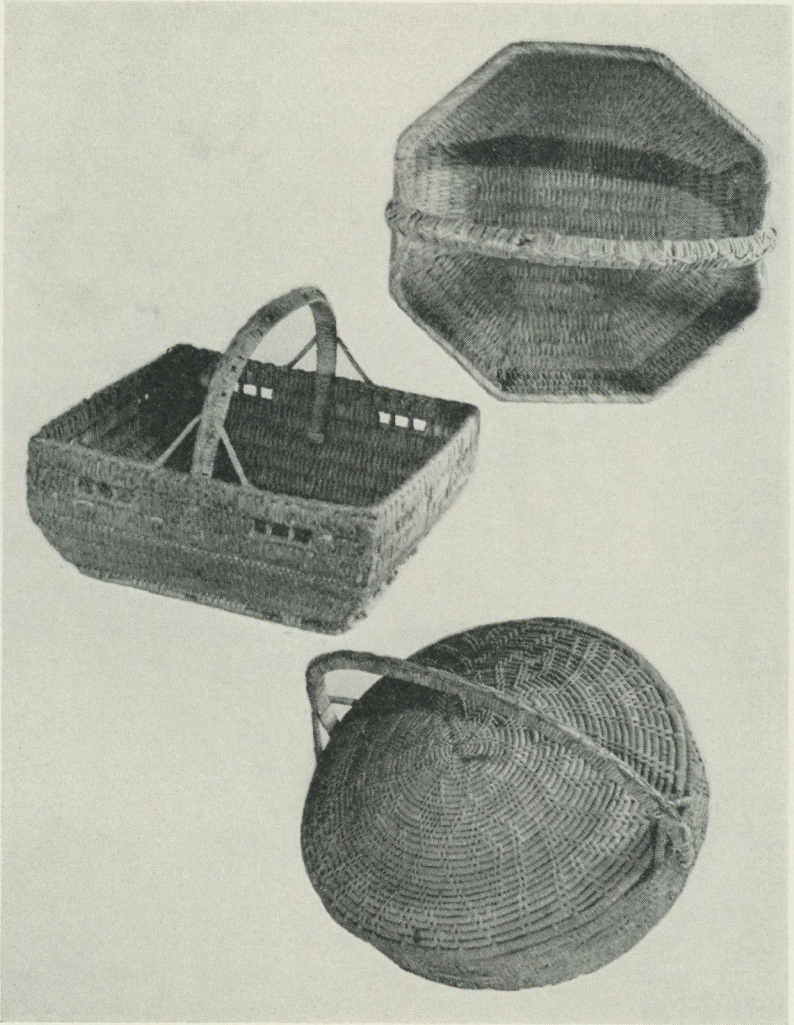
De här reproducerade fotografierna ger några exempel på för Bergslagen typiska byggnads- och inredningsdetaljer.

VI SAMLAR KORGAR

av Arne Biörnstad

Korgar har samlats av Nordiska museet sedan 1870-talet och mellan 700 och 800 av dessa lätta tingestar har nu funnit en fristad inom husets murar. Största platsen tar korgarna för bröd, ost, potatis och andra livets nyttigheter. De breder ut sig med mängdens självklara rätt och döljer nästan andra mera sällsynta grannar — t. ex. en liten syask, som tillhört Carl von Linnés hustru eller en papperskorg från Oscar II:s bohag. Den minsta korgen kan man dölja i handen. I den största kan man gömma sig själv.

Tekniskt uppdelas denna samling i två huvudgrupper, flätade och bundna korgar. De flätade är framställda med varp och

Tre korgar, inköpta 1958. De har troligen använts att bära förning i.

inslag som en väv eller av ett knippe fibrer som en hårfläta. De bundna är uppbyggda med en oftast spiralformigt löpande fyllnadsvidja, som helt döljes av de kringlindade bindetågorna.

Geografiskt och hantverksmässigt har man också två grupper, dels korgar tillverkade på landsbygden, vanligen som binäring till jordbruk, dels alstren av yrkeskorgmakare i städer. Till de förstnämnda hör nära nog alla bundna korgar och vissa av de flätade. Stadshantverkarna har nästan enbart flätat sina korgar.

Bland årets nyförvärv finns tre ståtliga exempel på bundna rotkorgar, samtliga inköpta från arkitekt Torsten Lennerthson, Falun, närmast som prov på framstående hantverksskicklighet. Korgen nederst på bilden har en diameter på 50 cm och museet ägde tidigare inte någon korg av denna storlek med tillhörande lock. Ej heller fanns där så stora, bundna korgar av fyr- eller åttkantig form.

Den runda korgen har en nygjord grepe, men är i övrigt i ursprungligt skick. Alla tre är bundna av rötter, troligen från tall eller gran. Lockkorgen har tätt lindade, runda fyllnadstågor, regelbundet sammanhållna i vissa punkter genom bindning över två fyllnadsvarv. Fästepunkterna är ordnade, så att de bildar ett stjärnmönster. De kantiga korgarna har fyllnad av flata furu-spjälor. Bindningen går över två spjälor i taget. Väggen har därigenom blivit mycket styv och den förändring i sidans lutning, som finns hos de båda korgarna halvvägs mellan botten och kanten, har åstadkommit genom att där binda in en rund fyllnadståga mellan de flata spjälorna. Den tjänstgör alltså som ett slags gångjärn.

Alla tre exemplaren hör säkert till kategorin förningskorgar. I dem brukade gästerna vid större kalas medföra sina bidrag till festen i form av smör, bröd, äggrätter och annat. Det ligger i sakens natur att korgar, som vid dylika tillfällen representerade gården och familjen, skulle ha ett påkostat och gediget utförande.

Förvånande litet har skrivits om korgar i allmänhet och om Nordiska museets i synnerhet. Det har därför känts lockande att påbörja ett studium av detta material och av andra korgmakeri-produkter. Det primära blir då föremålen själva, men därutöver krävs kompletteringar av annat slag, arkivaliskt och litterärt,

både text- och bildmässigt. Nordiska museet utsände redan på 1930-talet frågelistor till sina meddelare om korgar och korgtillverkning och talrika svar har inkommit, som berättar om korgning på landsbygden.

Arkivaliska uppgifter visar, att Stockholm är nästan den enda stad, där det regelbundet funnits flera korgmakare sedan längre tid tillbaka och därför tycks en närmare undersökning av denna stads yrkesmän kunna bli givande. En svårighet i det sammanhanget är det dock, att korgmakarna i Sverige aldrig bildat något skrå och de skriftliga notiserna om deras förhållanden i äldre tid är följaktligen mycket tunnsådda.

Hur den senare utvecklingen gestaltat sig för korgmakeriet i Stockholm är lättare att undersöka, i varje fall så långt tillbaka som de nuvarande utövarnas minnen sträcker sig. Åtskilliga intervjuer om detta har gjorts de senaste två åren. Mycket återstår emellertid att samla in och till denna årsboks läsare vill förf. rikta en bön att till honom meddela innehav av äldre korgar, korgmöbler och andra arbeten i korgteknik, där upphovet, åldern eller andra traditionsuppgifter är kända. Varje sådant bidrag mottas med tacksamhet.